

den dood meer standvastig ten gevolge heeft, dan het andere. Hierin ligt de waarde van de anatomische diagnose voor het stellen der prognose.

7. De vraag of in een gegeven geval een gezwel zal recidiveren of andere ongunstige verschijnselen openbaren, kan alleen met meerdere of mindere waarschijnlijkheid beantwoord worden door hetgeen afgeleid wordt uit eene statistiek van waarnemingen, die gezwellen van denzelfden bouw en waarvan de afloop bekend is, betreffen.

Verder wordt besloten, dat het rapport met enkele bijvoegingen en uitbreidingen, die door de vergadering noodzakelijk geacht werden, in de verhandelingen van het Genootschap zal worden opgenomen.

BOEKAANKONDIGING.

Praktisch Handboek der geregteijke geneeskunde.
Naar eigene ervaringen zamengesteld door JOH. LUDW. CASPER. In het Nederduitsch uitgegeven door L. ALTCOEN. Thanatologisch gedeelte. 1ste Aflevering.

Bedenkt men hoe weinig oorspronkelijk werk op het gebied der geregteijke geneeskunde bij ons te lande geleverd wordt, zoodat den beoefenaar dezer wetenschap wel geen andere weg overblijft, dan zijne toevlugt tot den vreemde te nemen, dan voorzeker is het althans zeer wenschelijk te achten dat het goede, hetwelke het buitenland oplevert, op onzen bodem overgeplant en zoo doende voor ons zoo toegankelijk mogelijk worde gemaakt. Met belangstelling ontvingen wij dan ook deze Nederduitsche uitgave, welke, voor zoo verre wij uit eene 1ste aflevering kunnen oordeelen, ten volle voldoet aan alle eischen eener goed bewerkte vertaling.

Niet alleen toch is de oorspronkelijke tekst in zuiver Nederduitsch overgebracht, maar tevens zijn in deze uitgave alle wijzigingen aangebragt, welke met het oog op het verschil tussehen de Pruisische wetgeving en de onze gevorderd worden, waardoor dan ook dit werk voor ons land zeer zeker nog meerdere waarde heeft verkregen.

De afbeeldingen van geregteijk-geneeskundige onderwerpen, welke C. bij zijn handboek gevoegd heeft, zullen bij de Nederduitsche uitgave weggelaten worden. Wij juichen dit besluit zeer toe, want met den geachten bewerker dezer uitgave gelooven wij dat er onder deze afbeeldingen niet vele voorkomen, die als wezenlijk noodig of nuttig voor het er mede beoogd doel beschouwd moeten worden; terwijl het ons daarbij nog voorkomt, dat zeer zeker niet alle afbeeldingen juist datgene teruggeven wat zij moeten voorstellen.

Wij zullen thans trachten onze lezers met den inhoud van dit zoo belangrijk werk eenigzins nader bekend te maken. Vooraf echter nog een enkel woord over de wijze van bewerking.

Bij de bearbeiding van dit handboek heeft CASPER steeds het praktisch standpunt voor oogen gehouden; getrouw aan zijn motto — *Non hypotheses condo, non opiniones vendito; quod vidi, scripsi* — heeft hij zich zoo veel mogelijk en wenschelijk van theoriën en verklaringen onthouden, en van de bouwstoffen, welke zijne 30jarige ervaring hem in zoo ruime mate had opgeleverd, het meest wenschelijk en nuttig gebruik gemaakt; zoo als uit de menigte hoogstbelangrijke gevallen, alle zoo vele feitelijke bewijzen tot staving van zijne meening duidelijk blijken kan.

Ik heb getracht, zegt C. in zijne voorrede, het overoude

gebrek in het bearbeiden van de geregteijke geneeskunde, namelijk hare emancipatie van de algemeene geneeskunde, te bestrijden en tegen te gaan, en haar te zuiveren van elk overbodig bijwerk, hetwelk overlevering, gemis aan ervaring in forensische zaken, en uit dien hoofde een verkeerd begrip van de eigenlijke verhouding tussehen den geregteijken geneesheer en den regter, alsmede het voorbijzien van het praktisch doel der leer, in haar in zoo ruime mate opgehoopt hebben.

Die pogingen zijn hem volkomen gelukt. Dit handboek is vrij van al dat bijwerk, geene dwaze overleveringen vinden er eene plaats, geene beschouwingen over regtswetenschappelijke begrippen, waaraan, hoe geleerd zij ook zijn mogen, de geregteijke geneesheer geen behoefte heeft, worden er in gevonden, maar alléén datgene hetwelk op het gebied der geneeskundige wetenschap tehuis behoort; kortom, de geregteijk-geneeskundige practicus vindt in dit handboek alles wat voor hem te weten, nuttig en noodig is.

De geregteijke geneeskunde heeft dan ook daardoor als het ware eene hoogstwenschelijke hervorming ondergaan, eene hervorming, die in hare gevolgen van gunstigen invloed op de ontwikkeling dier wetenschap zijn moet.

Teregt zegt dan ook C.: „zoo als de technoloog, de beoefenaar der beeldende kunsten enz., hunne wetenschap, de ervaring in hunne kunst of bedrijf, aan de regtspleging, in het belang des algemeenen welzijns, moeten dienstbaar maken, als ze daartoe worden opgeroepen, zoo en niet anders ook de geneeskundige.”

Maar, al erkennen wij met C. dat de geregteijk geneeskundige geen regtsgeleerde behoeft te zijn, dat de beoefening der regtswetenschap voor hem geen vereischte is, dat hij zich alléén op het geneeskundig terrein hebbe te bewegen, — al stemmen wij dit alles volkomen toe, gelooven wij niettemin dat de stelling, welke C. bij dit alles op den voorgrond plaatst, namelijk: „dat de geregteijke geneesheer — *geneesheer* is, niets meer, niets minder, niets anders,” dat deze stelling niet geheel juist, niet geheel van overdrijving vrij te pleiten is.

De geregteijke geneeskunde toch, dit kan niet ontkend worden, heeft eene eigenaardige rigting, afwijkende van die der algemeene geneeskunde, en zonder de beoefening der genees- en natuurkundige wetenschappen in die rigting, kan men wel een uitstekend *geneesheer*, maar geenzins *geregteijk-geneeskundige* worden.

Wij gelooven dit zoo voor de hand liggend, dat wij het zelfs onnoodig achten dit nader toe te lichten. Men brenge zich slechts even voor den geest, wat er al vereischt wordt om in eenig geregteijk-geneeskundig onderzoek, van welken aard dit ook zijn moge, een juist en gegrond oordeel te kunnen vellen, om den regter naar behooren te kunnen inlichten, en terstond zal men van de waarheid overtuigd worden, dat de geregteijke geneeskunde tot haar doel eene geheel eigenaardige toepassing der genees- en natuurkundige wetenschappen vereischt, en dat voor den geregteijk-geneeskundige eigenaardige kundigheden onmisbaar gevorderd worden, kundigheden, welke de gewone geneesheer zonder volijverige en bijzondere studie niet verkrijgen kan.

Naar onze meening dan ook is wel de geregteijke geneeskundige — — *geneesheer*, maar de geneesheer — — geen *geregteijk-geneeskundige*.

Wat nu den inhoud van het werk betreft — het is verdeeld in twee hoofdafdeelingen, het algemeen gedeelte namelijk en het bijzondere.

Het *algemeene gedeelte* is gesplitst in de volgende afdeelin-

gen: I^o. Het doel van het geregteijk-geneeskundig onderzoek van lijken (Obductio). II°. Tijd der lijkschouwing. III°. De wijze waarop het geregteijk-geneeskundig onderzoek van lijken behoort te geschieden.

Het *bijzonder gedeelte* is weder in twee afdeelingen gesplitst. In de eerste afdeeling behandelt C. de verschillende soorten van gewelddadigen dood, en bespreekt in het aanhangsel van deze afdeeling den dood, veroorzaakt door geneeswijzen, strijdig met de regelen der kunst; de tweede afdeeling is gewijd aan de bio-thanatologie der pasgeborenen.

Beschouwen wij thans ieder dier hoofdafdeelingen afzonderlijk; in de eerste plaats dan het algemeen gedeelte.

Nadat C. in eene korte Inleiding en den oorsprong van het woord *obductio* besproken, en de vraag behandeld heeft wat, volgens de Pruisische jurisprudentie, een *lijk* is 1), gaat hij over tot de verklaring van het doel der Obductie. Dat doel is driedelig, 1°. het vaststellen van de levensvatbaarheid en of een pasgeboren kind geleefd heeft, ingeval beide twijfelachtig zijn; 2°. het opsporen van den nog onbekenden tijd, waarop de dood heeft plaats gehad; 3°. het bepalen van de onbekende oorzaak van den dood.

Bij de beantwoording der vragen, betreffende de levensvatbaarheid van pasgeborenen, moet vooraf vastgesteld worden, wat onder *levensvatbaarheid* te verstaan zij, of liever, wanneer is een pasgeborene levensvatbaar te noemen?

Omtrent deze vraag heerscht verschil van gevoelen. C neemt als voorwaarden der levensvatbaarheid van het pasgeboren kind aan, dat het den vereischten ouderdom bereikt hebbe, en dat alle zijne organen behoorlijk gevormd zijn, zoodat het de mogelijkheid bezit den waarschijnlijksten levensduur van den mensch te bereiken; hij verschilt derhalve daaromtrent van gevoelen met verschillende geregteijk-geneeskundigen, en bepaaldelijk met de Fransche (Zie DEVERG. p. 32 en volg.), die er nog als derde voorwaarde bijvoegen, dat het kind niet met zulke ziekten ter wereld kome, welke meestal den dood na zich slepen. C. gelooft, en wij meenen terecht, dat het aan bedenking onderhevig is, deze derde voorwaarde der levensvatbaarheid aan te nemen, daar dien ten gevolge steeds na den dood van het kind geschillen zullen kunnen ontstaan, welke op te lossen dikwerf tot de onmogelijkheden zal behooren, zoo als bijv. de vraag of door eene andere behandeling het kind ook had kunnen in het leven behouden blijven?

Verder is in het Pruisische algemeen landregt ook sprake van *misgeboorten*; de vraag kan derhalve daar te lande ter beantwoording gesteld worden, of eene vrucht eene misgeboorte is. Volgens de bedoeling nu dier wet is iedere vrucht, al zijn haar vorm en bouw schijnbaar normaal, eene *misgeboorte*, wanneer er een zoodanig aangeboren gebrek bestaat, waarmede de pasgeborene niet kan blijven voortleven, terwijl, in het geval dat het aangeboren gebrek het leven niet onmiddellijk in gevaar brengt, in den geest dierzelfde wetgeving, het kind niet als eene misgeboorte beschouwd wordt.

In de Nederduitsche uitgave wordt hetgeen omtrent die vraag in den oorspronkelijken tekst gezegd wordt weggelaten, daar de Nederlandsche wetgeving van geene misgeboorte gewaagt, maar bepaalt dat het *dood ter wereld komend* kind geacht wordt nooit te hebben bestaan.

De geregteijk-geneeskundige lijkschouwing (obductie) heeft

1) Dat men bij ons te lande zich met die vraag niet behoeft in te laten, wordt in de Nederduitsche uitgave door A. C., met het oog op art. 3 en 358 van ons Burgerlijk Wetboek aangetoond.

in de tweede plaats ten doel, den tijd te bepalen, waarop vermoedelijk de dood heeft plaats gehad. C. treedt in eenige algemeene beschouwingen over het gewigt van dit vraagstuk, en toont aan van hoe veel belang het in vele gevallen van misdaad voor den regter is, te weten *wanneer* vermoedelijk de gestorvene zijn dood gevonden heeft. Ter beantwoording dier vraag nu is de grondige kennis en juiste waardering der teekenen van den dood een eerst vereischte, terwijl in die hoogst zeldzame gevallen, waar het er op aan komt te bepalen wie van twee of meerdere tegelijk dood gevondene personen het eerst gestorven is (prioriteit des doods), de vergelijking der vorderingen van het verrottingsproces bij de verschillende lijken, de meeste waarde heeft.

De kennis der teekenen des doods dan stelt ons van den eenen kant in staat *dood* van *schijndood* te onderscheiden, terwijl van den anderen kant de volgorde, waarin zij zich ontwikkelen, ons den tijd leert kennen wanneer een mensch gestorven is. Bij voortdoring heeft men getracht, het gevaar vreezende van den schijndood met den werkelijken dood te verwarren, *zekere* teekenen van den dood te ontdekken. C. wederlegt echter die vrees, door te zeggen „de bij ieder bekende teekenen van den dood zijn volkomen voldoende voor de diagnose, en de geregteijk-geneeskunde zou zich gelukkig kunnen achten, wanneer zij op alle vragen een zoo bepaald antwoord kon geven.” Vervolgens worden de teekenen des doods duidelijk beschreven en tevens de tijd, waarop zij na den dood ontstaan, opgegeven. Zij zijn de volgende:

1°. De *ademhaling* en *bloedsomloop* hebben opgehouden.

2°. Het *oog* heeft *zijnen glans* verloren, het wordt mat, de pupil is voor den prikkel van het licht ongevoelig geworden.

3°. Geen *prikkel* waar ook aangebragt brengt eenige reactie teweeg.

4°. Het geheele ligchaam wordt *bleek*.

5°. De *dierlijke warmte* verdwijnt langzamerhand, het ligchaam wordt koud. Het spoediger of langzamer verdwijnen der *dierlijke warmte* hangt van verschillende omstandigheden af, als algemeene stelling, op de ondervinding gegrond, zegt C., geldt voor de groote meerderheid der lijken: dat ze na 8 tot 12 uren volkomen koud zijn.

6°. Onmiddellijk na den dood openbaart zich de algemeene *verslappung* van alle spieren.

Een lijk, dat alléén de tot hertoe geschetste teekenen oplevert, kan beschouwd worden als dat van een mensch, die ten langste vóór 10—12 uren gestorven is.

7°. De *oogappel* verliest zijne *veerkracht*, wordt *week*, valt in. 12—18 uren na den dood, soms reeds vroeger, is dit duidelijk te voelen, hoe langer het leven uitgebluscht is, des te weeker wordt hij, totdat hij in een vroeg tijdperk der verrotting barst en uitvloeit.

8°. De *spieren*, aan die deelen, waarop het lijk ligt, vertoonen zich *plat gedrukt*.

9°. Er vormen zich *hypostasen*, doordien, volgens de gewone wetten der zwaartekracht, het bloed in de haarvaten nederzakt. Zij beginnen zich 10—15 uren na den dood te vormen, en nemen dan in uitgebreidheid en omvang toe totdat de verrotting intreedt. Men onderscheidde *uit- en invendige hypostasen*. *Uitwendige hypostasen*, *doodsvlekken*, zijn een belangrijk lijkverschijnsel, echter niet te verwarren met *sugillaties*, waarmede zij uitwendig dikwerf zoo veel overeenkomst hebben, dat men zich gemakkelijk zoude kunnen bedriegen, indien er geen onfeilbaar middel bestond om beiden van elkander te kunnen onderscheiden: nimmer toch zal men bij eene nog zoo diepe insnede in eene doodsvlek uitgestort vloeibaar of geronnen

bloed in de diepte waarnemen ten hoogste enkele op zichzelf staande kleine bloedpuntjes van doorgesneden kleine huidaders, terwijl bij de kleinste sugillatie de uitstorting van bloed zichtbaar wordt, wanneer men de gesugilleerde plaats insnijdt.

C. vestigt daarop vooral de aandacht, daar men anders gevaar loopt eenvoudige doodsvlekken voor sugillaties aan te zien, en voor sporen van aangedaan geweld te beschouwen; het groote gewigt dier onderscheiding toont hij aan door een hoogst leerrijk geval uit zijne ondervinding geput. Verder wedspreekt C. het gevoelen van DEVERGIE als zouden zich na den dood door verbloeding geene doodsvlekken vormen, bewijst dat door een drietal gevallen, en neemt, alweder op grond zijner ondervinding aan: dat hypostasen na alle soorten van dood zonder uitzondering ontstaan.

Inwendige hypostasen komen voornamelijk in de hersenen, longen, darmen en nieren voor; bij het verrigten van geregelijke geneeskundige onderzoekingen is het van groot belang, deze hypostasen wel te herkennen, en bijv. hersen-hypostase niet te verwarren met hersen-hyperaemie, of hypostase van de longen voor longen-apoplexie of pneumonie aan te zien.

Het *hart* echter vertoont dit verschijnsel niet, daarentegen hebben de hartpolypen (bloedcoagula in het hart) eene gewigtige beteekenis. Dat deze stolling van het bloed in het hart vóór den dood plaats vindt, wordt door C. bestreden. Wel kan zij misschien, wanneer de doodstrijd langen tijd duurt, soms op de grensscheiding tusschen leven en dood tot stand komen, zeker echter worden in verre weg de meeste gevallen deze coagula eerst na den dood gevormd, bij het langzamerhand koud worden van het lijk.

Het is derhalve eene grove dwaling te beweren, dat men uit het stollen van het bloed in het lijk aan en in beschadigde deelen met zekerheid kan besluiten, dat de beschadiging gedurende het leven is teweeg gebragt, „*dewijl* het bloed naden dood niet meer kan stollen!” Dit is, zoo vervolgt C., eene van de vele onjuiste stellingen, die, bij de bearbeiding van de geregelijke geneeskunde door bloote theoretici ingang gevonden hebben. Vervolgens licht hij zijn gevoelen nog uitvoerig toe en besluit eindelijk dit onderwerp met de volgende woorden:

„De stelling is derhalve onjuist en al hare gevolgtrekkingen verkeerdt: *dat gestold bloed in den omtrek of in de diepte van eene beschadiging eene reactie gedurende het leven bewijst, dewijl er na den dood geene stolling van het bloed meer zou plaats hebben*”.

Verschillende, hoogst belangrijke door hem waargenomene gevallen vinden hier hunne plaats ten bewijze der juistheid van deze woorden.

10°. *Lijkverstijving*. Zij treedt gewoonlijk tusschen 12—20 uren na den dood in, en kan van 1—7 dagen blijven bestaan. C. treedt in geen onderzoek naar de oorzaak van dit teeken des doods, hetwelk het eerste tijdperk der verrotting voorafgaat, maakt volstrekt geene melding van de vele en verschillende daaromtrent geuite meeningen, en vergenoegt zich alleen met te zeggen: „haar innerlijk wezen in ons ten eenenmale onbekend, en wij kennen slechts eenigermate de voorwaarden, waaronder zij ligter of moeilijker ontstaat.”

Hij bespreekt verder kortelijk de gevallen, waarin de rigor mortis spoediger intreedt, waarin zij langzamer ontstaat, waarin zij lang of kort duurt, en toont het verkeerdt aan der bewering „dat de lijkverstijving na alle soorten van den dood door verstikking in het geheel niet, of eerst laat, of slechts voorbijgaande zou voorkomen. 1) en zegt ten slotte” dat het zeker

schijnt dat de lijkverstijving bij geen dooden geheel wegblijft, hoogstens met uitzondering van de genarcotiseerden en de onrijpe vruchten.”

Een lijk, dat slechts de tot hiertoe behandelde teekenen oplevert, kan worden gehouden voor dat van een mensch, die ten langste twee of drie dagen gestorven is.

C. gaat nu over tot de beschrijving van het verrottingsproces, welks kennis zoowel als de juiste waardering der tijdperken, die het doorloopt, onontbeerlijk zijn tot het bepalen van den tijd des doods. Hij erkent de groote waarde van hetgeen zijne voorgangers ORFILA, LESUEUR, GÜNTZ en DEVERGIE op dit terrein hebben geleverd, doch kan hen niet vrij pleiten van zich noodeloos in te veel en te geringe bijzonderheden te hebben verdiept, waardoor de zaak bemoeijelijkt wordt, terwijl eene zekere rangschikking der verschijnselen onder meer algemeene categorieën bij hen te veel gemist wordt, dan dat aan hunne mededeelingen eene wezenlijke praktische waarde voor den geregeltijk-geneeskundige zou kunnen worden toegekend. C. heeft dan ook juist getracht die praktische waarde zoo veel mogelijk in acht te nemen en tevens zoo veel doenlijk zijne gevolgtrekkingen op eigene waarnemingen gegrond.

De verschillende invloeden, welke het verrottingsproces op zoo veelvoudige wijze wijzigen, en zijn beloop vertragen of wel versnellen, worden nu achtereenvolgens besproken, en wel in de eerste plaats die, welke men *inwendige* noemt: zoo als: de *leeftijd*, de *soort van dood*, en vervolgens de *uitwendige*: de *lucht*, de *vochtigheid*, de *warmte*. Het is ligt te begrijpen dat zonder toetreding dier uitwendige invloeden geene verrotting mogelijk is, en dat deze des te sneller zal voortgaan naarmate het lijk meer aan die invloeden is blootgesteld.

Bij de behandeling van dit onderwerp wijst C. ook op de meerdere of mindere snelle verrotting van lijken, naar gelang der verschillende middenstoffen waarin zij geplaatst zijn, doch schetst daarbij niet, zoo als ORFILA, DEVERGIE en GÜNTZ, het beeld der verrotting in hare tijdperken voor iedere middenstof afzonderlijk, maar gelooft het doelmatiger een zeer algemeenen maatstaf ten opzichte van alle drie middenstoffen, lucht, water, aarde, aan te nemen, en dat wel den volgenden: „*bij tamelijk gelijke gemiddelde temperaturen, komt ten opzichte van den graad der verrotting éene week (maand) verblijf van het lijk in de vrije lucht overeen met twee weken (maanden) van zijn verblijf in water, en acht weken (maanden) verblijf op de gewone wijze in de aarde.*”

Wanneer men, natuurlijk met inachtneming der bijomstandigheden, welke zich bij ieder afzonderlijk geval kunnen voordoen, volgens dezen maatstaf den tijd, welke na den dood verlopen is, berekent, dan zal men voor belangrijke dwalingen gevrijwaard zijn.

Ten slotte worden de verschijnselen der verrotting zoo als zij zich uit- en inwendig in het lijk opvolgen, beschreven en daarbij den tijd aangewezen, waarop zij zich na den dood vertoonen. Bij die beschrijving van den voortgang van het verrottingsproces zijn lijken, die in de lucht gelegen hadden, als typen aangenomen.

Onder de vele bijzonderheden, die in de aan dat onderwerp gewijde paragrafen besproken worden, verdienen de beide volgende onze bijzondere aandacht:

1°. Dat de longen tot die organen behooren, welke der verrotting vrij lang wederstand bieden, een feit, dat voor den ge-

rende drukfout ingeslopen: er staat „*verkeerdt is dikwijls de voorgedragene stelling*” lees: „*verkeerdt is de dikwijls voorgedragene stelling.*”

(Ref.)

1) In den Hollandschen tekst is ter dezer plaatse eene zinsto-

regtelijk-geneeskundige van groote beteekenis is, en een gewigtigen grond daarstelt ter bestrijding van de bedenkingen, welke de theoretici (HENKE en alle zijne navolgers) tegen de bewijskracht van het hydrostatische gedeelte der ademhalingsproef, maken.

20. Dat de baarmoeder van alle zachte deelen het laatst in verrotting overgaat. Men vindt die, zegt C., nog geheel op hare plaats, tamelijk versch en hard, vuil rood gekleurd, en zóo behouden gebleven, dat men haar kan opensnijden en van binnen onderzoeken, wanneer niet één enkel van alle overige organen meer het onderwerp van een onderzoek kan zijn. Op het groot belang van dit feit wordt vervolgens door C. gewezen, en door een drietal gevallen nader bevestigd.

Eindelijk heeft het geregteijk-geneeskundig onderzoek van lijken in de derde plaats ten doel *de vaststelling van de oorzaak des doods*.

C. vangt de behandeling van dit onderwerp aan met de moeilijkheden aan te toonen, die de beantwoording der vraag *„welke is de oorzaak van den dood geweest?”* oplevert.

Zoo is dit bijv. het geval na hevige mishandelingen, die eene algemeene ziekte teweeg bragten, welke eerst na weken of maanden met den dood eindigde, zoodat dan reeds alle sporen van de mishandeling aan de oppervlakte van het ligchaam verdwenen zijn. Of wel wanneer een mensch, volgens geruchten, gewelddadig zou zijn gestorven, omdat men hem onder ongewone omstandigheden had zien ziek worden en sterven, in welke gevallen de sectie evenmin eenig feitelijk bewijs voor een onnatuurlijken dood oplevert.

Dergelijke gevallen kunnen den mindergeoefenden meermalen in verlegenheid brengen, en dikwerf zal hij als resultaat zijner lijkschouwing vaststellen: *dat het niet met zekerheid te bepalen is, welke de oorzaak van den dood geweest is.*

Het spreekt echter wel van zelf, dat eene dergelijke uitspraak den regter niet voldoen kan, hij toch heeft er weinig of geen belang bij te vernemen, welke de physiologisch-pathologische processen en oorzaken van den dood geweest zijn en te weten dat deze of gene ziekte dien heeft teweeg gebragt; voor hem is het slechts van belang dat door den geregteijk-geneeskundige worde uitgemaakt: of de dood op eene natuurlijke wijze door ziekte (onverschillig door welke) dan wel op eene tegen-natuurlijke wijze door schuld van een derden gewelddadig veroorzaakt was?

Na dit een en ander nog nader ontwikkeld te hebben, doet C. nog opmerken, dat het dan alléén een vereischte is, op de meest naauwkeurige wijze uit de bevindingen der lijkschouwing de diagnose en het ontwikkelingstijdperk der doodelijke ziekte vast te stellen, wanneer misslagen van de zijde der geneeskundigen in de uitoefening van hunne kunst den dood veroorzaakt of bespoedigd zouden hebben, welke gevallen echter gelukkigerwijze zeldzaam voorkomen.

Na deze algemeene opmerkingen volgt de beschouwing der gewelddadige soorten van den dood.

C. geloofte de volgende indeeling, als voor het praktisch doel het meest aanbevelingswaardig: 1°. *de mechanische dood*; 2°. *neuroparalytische dood*; 3°. *dood door ontsteking*; 4°. *hyperaemische dood*; 5°. *anaemische dood*; 6°. *dysaemische dood*.

Elk dier verschillende wijzen waarop een gewelddadige dood kan plaats hebben, wordt nu achtereenvolgens duidelijk beschreven; ten slotte door C. aangetoond, dat deze indeeling wel de praktische bruikbaarheid voor zich heeft, echter niet streng logisch genoemd kan worden.

En hiermede eindigt de 1ste Afdeeling van het algemeene gedeelte van C.'s praktisch handboek.

Wij breken hierbij dit verslag af; de Nederduitsche uitgave bevat in hare 1ste Aflevering wel is waar nog een klein gedeelte der 2de Afdeeling (Tijd der lijkschouwing), maar gelooven het echter wenschelijker de beschouwingen daarover uit te stellen, totdat de 2de Afdeeling zal zijn verschenen.

J. T. D. M.

B E R I G T E N.

BUITENLAND.

PRUISSEN. — Met het oog op het ten vorigen jare door onze Regering bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend, maar sedert niet verder behandeld Ontwerp van Wet op het begraven, achten wij het niet ongepast, de aandacht te vestigen op de bepalingen, die, ter voorkoming van een te vroeg begraven, d. d. 7 Oct. 1855, door de Kön. Preuss. Regierung, Abtheil. des Innern, zijn vastgesteld, en door CASPER medegedeeld in zijn *Vierteljahrsschrift*, 1856, Oct. (X. Hft. 2), S. 354—358.

De Regering vind zich tot het bekend maken van dit stuk genoopt, omdat *de voorschriften betreffende deze aangelegenheid, in het Amtsblatt bekend gemaakt den 11den September 1827, voor het grootste gedeelte in vergetelheid geraakt waren.*

Aan het stuk ontleenen wij slechts de volgende bepalingen:

1. In den regel mag niemand vóór het einde van 72 uren na zijnen dood begraven worden.

2. Noodzakelijk is een vroeger begraven bij besmettelijke ziekten; en wel, wanneer de dood door eenen geneesheer is geconstateerd, dan kan zulks *dadelijk* plaats hebben; maar anders niet eerder, dan wanneer de zekere sporen van beginnende verrotting gevonden worden. Deze teekens zijn [cet.].

Ten einde echter het ontstaan van deze, den wezenlijken dood aankondigende teekens te kunnen afwachten, is het noodzakelijk, het lijk in de kist in eene afzonderlijke kamer waar te nemen.

Bij het ontstaan van epidemieën, die, zoo als de cholera, eene belangrijke sterfte ten gevolge hebben, moet derhalve door de plaatselijke politie, in de door de ziekte bezochte plaatsen, in tijds een lokaal aangewezen worden, dat in den winter verwarmd kan worden, en waarin de lijken in de kist kunnen blijven staan en waargenomen worden tot aan de begrafenis toe, om vóór te komen, dat het lijk blijve bewaard in het aan andere personen tot woning en slaapkamer dienend vertrek, waarin de dood heeft plaats gehad.

3. Een vroeger begraven kan toegestaan worden in de gevallen, waarin: a) òf een geaccrediteerd genees- of heekkundige verklaart, dat het lijk alle sporen vertoont van den wezenlijken dood, b) òf op plaatsen, waar geen geneeskundige is, en de *burgemeester of dorpsschout* [!] *met twee ervaren* [!] *mannen, en met inachtneming van de in het* [als bijlage bij de onderwerpelijke aanschrijving gevoegde] *Judicium van het opper-Collegium Sanitatis van 31 October 1794, voorgeschrevene maatregelen, de omstandigheden onderzocht en het vroeger begraven toegestaan heeft.* [Het aangehaalde en dus in Pruisen nog geldige *Judicium* van 1794, heeft althans geschiedkundige waarde in meer dan één opzigt.]

A. CN.

— Op grond van de §§ 6 en 11 van de Wet van 11 Maart 1850, aangaande het beheer der politie, heeft de Kon. regering voor het distrikt Potsdam, d. d. 20 Mei 1856 [Zie CASPER'S *Vierteljahrsschrift*, 1856, Oct.], eene verordening vastgesteld betreffende het slagten der paarden en het gebruik van het paardenvleesch, waaraan wij de volgende bijzonderheden ont-